

Οι Ξεχασμένοι Τροτσκιστές της Κύπρου (Ηλεκτρονικό Άρθρο)

Ιστορικό Σημείωμα

Αυτό το ηλεκτρονικό άρθρο δημοσιεύτηκε από το [αφοα](#) στις 04/10/23.

Περιεχόμενο

Οι Ξεχασμένοι Τροτσκιστές της Κύπρου

του Αντώνη Παστελλόπουλου

Στα τέλη της δεκαετίας του '40 έκανε την εμφάνισή του στην Κύπρο ένα μικρό αριστερό κόμμα με το όνομα «[Τροτσκιστικό Κόμμα Κύπρου](#)» (ΤΚΚ). Το κόμμα κυκλοφορούσε τη δική του εφημερίδα, τον «[Εργάτη](#)», από το 1947 μέχρι και το 1949, φαίνεται να είχε επιρροή σε κάποιους εργάτες, εναντιωνόταν ανοικτά στην Ένωση, υποστήριζε την ανεξαρτησία του νησιού, και έλαβε μέρος στις δημοτικές εκλογές του 1949 στη Λεμεσό. Ασκούσε σφοδρή κριτική στο ΑΚΕΛ, το οποίο αντιμετώπιζε ως ένα πολιτικό και ιδεολογικό εχθρό που κυριαρχούσε πάνω στην κυπριακή εργατική τάξη, αντί να την εκφράζει και να την αντιπροσωπεύει.

Οι πρώτοι κύκλοι Κυπρίων τροτσκιστών υπήρχαν ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '40, καθώς το 1945 κυκλοφόρησε ο «[Προλάτης](#)», μηνιαίο κοινωνιολογικό περιοδικό του Γιώργη Χειμαρίδη, αριστερού ποιητή και μετέπειτα υπεύθυνου έκδοσης της εφημερίδας «Εργάτης». Η δράση των τροτσκιστών στα τέλη της δεκαετίας φαίνεται να ήταν πολύ έντονη, οδηγώντας σε αντιδράσεις από τη μεριά του ΑΚΕΛ, με προώθηση προπαγάνδας εναντίον του ΤΚΚ, δημόσιες αποκηρύξεις του νέου κόμματος από τα ηγετικά του στελέχη, και προσπάθεια απομάκρυνσης της εφημερίδας «Εργάτης» από λαϊκά και εργατικά σωματεία. Το ΤΚΚ εξαφανίζεται μετά το 1949 – η δική μου ερμηνεία, η οποία αυτή τη στιγμή παραμένει στο επίπεδο εικασίας, είναι πως αυτό πρέπει να οφείλεται τόσο στην κατάρρευση της Διασκεπτικής, όσο και στην αποτυχία του κόμματος στις εκλογές του 1949, γεγονότα που πιθανόν να επέφεραν εσωτερική κρίση μέσα στο κόμμα, οδηγώντας στην αδράνεια και διάλυσή του. Το 1949 εμφανίζονται άρθρα μέσα στα φύλλα του «Εργάτη» τα οποία ασκούν κριτική για τις θέσεις που διατηρούσε το κόμμα σχετικά με το εθνικό ζήτημα, υποδηλώνοντας πως είχε πλέον αναπτυχθεί ιδεολογική διάσπαση μέσα στο μικρό κυπριακό τροτσκιστικό κίνημα.

Η εχθρότητα του ΑΚΕΛ προς το ΤΚΚ δεν θα πρέπει να ξαφνιάζει, δεδομένου ότι το ΤΚΚ εξαπέλυε συχνά έντονη κριτική εναντίον της ηγεσίας του ΑΚΕΛ, κατηγορώντας το ως σταλινικό. Πιο ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως το ΑΚΕΛ αναγκάστηκε να αποκηρύξει το κόμμα δημόσια, πρακτική που υποδηλώνει πως, τουλάχιστον για την ηγεσία του, το ΤΚΚ θεωρούνταν πιθανή απειλή προς την ηγεμονία που απολάμβανε το ΑΚΕΛ μέσα στο ευρύτερο εργατικό κίνημα. Παρόλα αυτά, το κατά πόσο το ΤΚΚ υπήρξε πραγματική απειλή προς αυτή την ηγεμονία δεν φαίνεται να μπορεί να διευκρινιστεί αυτή τη στιγμή, λόγω του περιορισμένου αρχειακού υλικού που βρίσκεται στη διάθεσή μας. Το ΤΚΚ μπορεί να τοποθετηθεί ιδεολογικά αριστερότερα του ΑΚΕΛ τη δεκαετία του '40 εναντιωνόμενο συνειδητά στη στροφή του εργατικού κινήματος προς την Ένωση, προωθώντας τον εργατικό διεθνισμό και παραμένοντας ιδεολογικά, τουλάχιστον σε σχέση με το Κυπριακό, πιο κοντά στην

αρχική γραμμή του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου (1926-1944), σε σύγκριση με το ίδιο το ΑΚΕΛ.

Αξίζει να αναφερθεί πως παρόλες τις δημόσιες κόντρες, αλληλοκατηγορίες και ανταλλαγές απόψεων μεταξύ μελών του ΑΚΕΛ και του ΤΚΚ μέσα στη δεκαετία του '40, το ΤΚΚ έχει εξαφανιστεί από την ιστορική καταγραφή του κυπριακού εργατικού κινήματος μέχρι και σήμερα, με τις αναφορές στο κόμμα να παραμένουν πενιχρές. Αποσπάσματα από δύο κείμενα του ΤΚΚ είχαν κυκλοφορήσει τη δεκαετία του '80 στο αριστερό περιοδικό «[Εντός των Τειχών](#)», [ένα εκ των οποίων](#) συμπεριλήφθηκε μέσα στην «Ανθολογία» κυπροκεντρικών κειμένων που κυκλοφόρησε το 2022. Σύντομες αναφορές στο κόμμα είχε επίσης κάνει ο Κωστής Αχνιώτης, σημαντική προσωπικότητα του κινήματος επαναπροσέγγισης, [σε ομιλία του](#) για την κυπριακή συνείδηση το 1988, ενώ το ΤΚΚ αναφέρεται [σε μελέτη του κοινωνιολόγου Αντρέα Παναγιώτου](#) σχετικά με την κυπριακή ποίηση της αποικιακής περιόδου, στην οποία καταπιάνεται με την ποίηση του Χειμαρίδη. Πέρα από αυτές τις ελάχιστες αναφορές, το ΤΚΚ έχει ουσιαστικά διαγραφεί από την ιστορική και συλλογική μνήμη. Δεν αναφέρεται ούτε καν σε υποσημειώσεις ακαδημαϊκών εργασιών που καταπιάνονται με την περίοδο, καμία πολιτική ομάδα ή κόμμα δεν φαίνεται να το έχει διεκδικήσει ως πολιτική κληρονομιά, ενώ το υλικό του παρέμενε μέχρι πρόσφατα σκονισμένο μέσα σε κρατικά και ιδιωτικά αρχεία, μέχρι τη ψηφιοποίηση του αρχείου εφημερίδας του [Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών](#), και την μετέπειτα καταχώρησή του στο [Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο](#) (movementsarchive.org).

Η ύπαρξη και δράση του ΤΚΚ τη δεκαετία του '40 έρχεται σε αντίθεση με μια σειρά ερμηνειών γύρω από την κυπριακή ιστορία. Για παράδειγμα, στην κυπριακή ιστοριογραφία και ευρύτερη πολιτική κουλτούρα παραμένει κυρίαρχη η ερμηνεία πως το μόνο πολιτικό κόμμα κατά την αποικιακή περίοδο που εναντιώθηκε ανοικτά στην Ένωση, προτάσσοντας ως εναλλακτική κάποια μορφή ανεξαρτησίας, ήταν το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου, θέση η οποία εγκαταλείφθηκε με την ίδρυση του ΑΚΕΛ το 1941. Η ύπαρξη του ΤΚΚ διαψεύδει προφανώς αυτή την τόσο διαδεδομένη ερμηνεία, ενώ σπρώχνει την ύπαρξη αντιενωτικού δημόσιου λόγου μέχρι τουλάχιστον το 1949.

Ακόμη μια αρκετά διαδεδομένη ερμηνεία, η οποία εμφανίζεται τόσο σε αριστερές όσο και σε δεξιές αναγνώσεις της κυπριακής ιστορίας, παρουσιάζει την Ένωση ως τον μόνο αντιαποικιακό στόχο που προτάθηκε ποτέ μέσα στην ελληνοκυπριακή κοινότητα μετά το 1941, με τις ελληνοκυπριακές πολιτικές δυνάμεις της περιόδου να παρουσιάζονται παράλληλα ως ανίκανες να φανταστούν ή να αφουγκραστούν κάποιο εναλλακτικό πολιτικό όραμα πέρα από αυτό της ένωσης. Μια τέτοια προσέγγιση φυσικοποιεί το αίτημα της Ένωσης, στρέφοντας την προσοχή μας μακριά από τις πολιτικές διαδικασίες και αποφάσεις που το ανέδειξαν μέχρι το τέλος της δεκαετίας στο επίπεδο μιας αυτοαναφορικής αλήθειας. Η συστηματική προώθηση των θέσεων του ΤΚΚ μέσα από την εφημερίδα του, καθώς και οι δημόσιες αντιπαραθέσεις με το ΑΚΕΛ αμφισβητούν και αυτή την ερμηνεία, καθώς καταδεικνύουν πως τόσο το αίτημα της ανεξαρτησίας όσο και η εναντίωση προς την Ένωση ήταν μέρος του δημόσιου λόγου τη δεκαετία του '40, με τις θέσεις του ΤΚΚ να είναι γνωστές μέσα στο ΑΚΕΛ, και πιθανότατα ακόμη και στους κύκλους της εθνοπροσύνης. Η γραμμή της Ένωσης, αν και κυρίαρχη, δεν ήταν η μόνη πολιτική προοπτική που είχε εκφραστεί και προταθεί μέσα στην ελληνοκυπριακή κοινότητα ως απάντηση στην αποικιοκρατία. Η υιοθέτηση της Ένωσης, τόσο από την εθνοπροσύνη όσο και από το ΑΚΕΛ, δεν έγινε λοιπόν εν αγνοία εναλλακτικών επιλογών, αλλά ήταν μια συνειδητή απόφαση μεταξύ δύο εναλλακτικών αντιαποικιακών στόχων, της Ένωσης και της ανεξαρτησίας, που αλληλοσυγκρούονταν στον δημόσιο πολιτικό λόγο τη δεκαετία του '40, με την Ένωση να βρίσκεται προφανώς σε πολύ πιο πλεονεκτική θέση.

Υπάρχει παράλληλα μια εναλλακτική ιστορική ερμηνεία σχετικά με τη δεκαετία του '40, η οποία διαβάζει στα γεγονότα της Διασκεπτικής μια «υπόγεια» απαίτηση για ανεξαρτησία. Η ερμηνεία αυτή βασίζεται πάνω στο επιχείρημα ότι λόγω της ηγεμονίας της εθνοπροσύνης πάνω στην ελληνοκυπριακή κοινότητα μέσω μιας σειράς κυρίαρχων θεσμών, όπως ο Τύπος, η Εκκλησία και το εκπαιδευτικό σύστημα, επικρατούσε μια κατάσταση λογοκρισίας μέσα από την οποία δεν μπορούσε

να εκφραστεί δημόσια ένα εναλλακτικό όραμα πέρα από αυτό της Ένωσης παρά μόνο έμμεσα και «υπόγεια». Από αυτή την οπτική, η ανεξαρτησία μπορούσε μόνο να υπονοηθεί, αλλά ήταν αδύνατον να εκφραστεί απευθείας. Μέσα από αυτή την ερμηνευτική προσέγγιση, η τότε επίσημη γραμμή του ΑΚΕΛ για «αυτοκυβέρνηση-ένωση», η οποία διαφοροποιούνταν από την εθνικόφρονα γραμμή για «ένωση και μόνον ένωση», και προϋπέθετε την απόκτηση βασικών δημοκρατικών και πολιτικών δικαιωμάτων μέσα στα πλαίσια της αποικιοκρατίας ως μεταβατικό στάδιο μέχρι την επίτευξη της Ένωσης, ερμηνεύεται ως «υπόγεια» θέση υπέρ της ανεξαρτησίας, ως μια αντιενωτική γραμμή, η οποία παρόλα αυτά έπρεπε να φορέσει τον μανδύα της Ένωσης για να μπορέσει να εκφραστεί δημόσια.

Η βασική αδυναμία αυτής της προσέγγισης εντοπίζεται στην αναγκαιότητα αμφισβήτησης της εγκυρότητας των πολιτικών θέσεων, όπως αυτές εκφράστηκαν δημόσια τη δεκαετία του '40. Θέτοντας εκ των προτέρων την έκφραση ανεξαρτησιακού δημόσιου λόγου ως ακατόρθωτη, η δημόσια επίκληση προς την Ένωση από τα ιστορικά υποκείμενα της περιόδου υποτιμάται, καθώς τα ιστορικά υποκείμενα παρουσιάζονται ως ανήμπορα να μας μεταφέρουν αυτό που πρεσβεύουν και πιστεύουν, με τις «πραγματικές», «υπόγειες» (αλλά λογοκριμένες) ελπίδες και απόψεις τους να έρχονται στην επιφάνεια μόνο μέσα από τη θεωρητική επανερμηνεία τους. Αν όμως η προώθηση της ανεξαρτησίας και η εναντίωση στην Ένωση δεν μπορούσε να εκφραστεί δημόσια τη δεκαετία του '40, και άρα έπρεπε εξ ανάγκης να εκφραστεί μέσω ενός διαφοροποιημένου ενωτικού λόγου, όπως προϋποθέτει αυτή η προσέγγιση, τότε η ίδια η ύπαρξη αντιενωτικού και ανεξαρτησιακού δημόσιου λόγου αυτή την περίοδο θέτει υπό αμφισβήτηση την εγκυρότητα αυτής της ιστορικής ερμηνείας σε εμπειρικό επίπεδο. Πώς μπορούμε να διατηρήσουμε μια τέτοια ερμηνεία, η οποία επικαλείται μια ισοπεδωτική λογοκρισία για να στηρίξει την ιστορική ανάγνωσή της, όταν την ίδια περίοδο εκφραζόταν δημόσια σε έντυπη εφημερίδα η ακόλουθη θέση:

Τώρα, το σύνθημα «Ένωση με την Ελλάδα» τι άλλο μπορεί να είναι παρά ένα αστικοδημοκρατικό εθνικιστικό σύνθημα, αφού από τη μια ζητεί μεν το διώξιμο του ξένου κατακτητή, από την άλλη όμως ζητεί να διαιωνίσει την εκμετάλλευση υπό άλλη μορφή, δηλ. την ένωση με άλλο αστικό κράτος, έστω κι' αν το κράτος αυτό μιλά την ίδια γλώσσα με μας, έστω και αν το κράτος τούτο ισχυρίζεται πως ο τόπος μας είναι ένα κομμάτι από τη γη του. Στις ορέξεις δεν διαφέρει από τον τωρινό εκμεταλλευτή. Το κεφάλαιο τούτο, με την διαφορετική εθνική ονομασία του, ζητά κι' αυτό κι' άλλους τόπους για εκμετάλλευση, ζητά κι' αυτό κι' άλλους σκλάβους στην υπηρεσία του. Γι' αυτό εμείς αγωνιζόμαστε και για το διώξιμο του ξένου κατακτητή και για το κοινωνικό ξεσκλάβωμα του εργάτη (Εφημερίδα «Εργάτης», [Φύλλο 3](#), 06/10/47, σελίδα 1).

Το συγκεκριμένο κείμενο δεν αποτελεί εξαίρεση, αλλά είναι χαρακτηριστικό της δημόσιας θέσης που εξέφραζε η εφημερίδα «Εργάτης», όπως φαίνεται από το πιο κάτω απόσπασμα:

Το δικό μας κόμμα, το κόμμα της 4ης Διεθνούς απ' την αρχή ξεκαθάρισε τη θέση του πάνω στο πολιτικό μας ζήτημα. Είμαστε ενάντια στην Εθνικιστική προπαγάνδα κι' ενάντια στην Ένωση. Γιατί δεν πιστεύουμε πως το Κυπριακό προλεταριάτο θα λύσει ευκολότερα τα οικονομικά, τα πολιτικά και τα κοινωνικά του προβλήματα με την Ένωση με την Ελλάδα όπως διακηρύχνουν οι Σταλινικοί Εθνικιστές, γιατί έχει αποδειχθεί πλέρια πως ο Ιμπεριαλισμός δεν έχει σύνορα και δε διστάζει να προστατέψει τα δικά του συμφέροντα οπουδήποτε χτυπιούνται από το διεθνές Εργατικό κίνημα. [...] Κείνο που μπαίνει τώρα σαν επιταχτική ανάγκη μπροστά στο Κυπριακό προλεταριάτο, είναι η οργάνωση του αγώνα για την Αυτοκυβέρνηση, η οργάνωση του αγώνα για τη Συνταχτική Εθνοσυνέλευση. Μόνο όταν θα έχουμε το δικαίωμα να μιλάμε, να συγκεντρωνόμαστε και να παρελαύνουμε λέφτερα, μόνο όταν θάμαστε κύριοι του σπιτιού μας θα μπορέσουμε να συγκεντρώσουμε τις δυνάμεις μας για το γκρέμισμα του Καπιταλισμού (Εφημερίδα 'Εργάτης', [Φύλλο 88](#), 22/05/49, σελίδα 2).

Η «ανακάλυψη» του ΤΚΚ προφανώς και δεν πρόκειται να αλλοιώσει ριζικά την ιστορική καταγραφή της δεκαετίας του '40, η οποία χαρακτηρίζεται από τη μαζικοποίηση του ΑΚΕΛ, τη ρήξη ανάμεσα στην αριστερά και τη δεξιά, τις επιδράσεις του ελληνικού Εμφυλίου, τη Διασκεπτική και τις πολλαπλές διεκδικήσεις του κυπριακού εργατικού κινήματος. Παρόλα αυτά, η ίδια η ιστορική ύπαρξη του τροτσκιστικού κόμματος φέρνει στην επιφάνεια την πολυπλοκότητα της περιόδου, αμφισβητώντας εμπειρικά μια σειρά από ιστορικές αναγνώσεις οι οποίες κτίστηκαν βασισμένες πάνω στην προϋπόθεση πως τόσο ο αντιενωτισμός όσο και η υποστήριξη της ανεξαρτησίας βρίσκονταν εκτός δημόσιου λόγου τη δεκαετία του '40. Παρόλη την εξαφάνισή του από τη συλλογική μνήμη, το ΤΚΚ παραμένει ενδιαφέρον όχι απλώς επειδή αποτελεί μια ενδιαφέρουσα, αν και δευτερεύουσα, πτυχή στην ιστορία του κυπριακού εργατικού κινήματος, αλλά επειδή η ίδια η δράση του βρίσκεται σε αντίφαση τόσο με ηγεμονικές όσο και με αντι-ηγεμονικές ερμηνείες της κυπριακής ιστορίας.

[Χρειάζεται Αγγλική Μετάφραση](#), [Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση](#), [Ηλεκτρονικά Άρθρα](#), [Ιστορία του Χώρου](#), [Δεκαετία 2020-2029](#), [2023](#), [αφοα](#), [Κοινότητα Αγώνα \(Ομάδα\)](#), [Απροσδιόριστη Τοποθεσία](#)

From:

<https://movementsarchive.org/> - **Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο**

Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:

<https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:afoa:trotskistes&rev=1726670459>

Last update: **2025/04/20 19:41**

